

**ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ:
ПЕРІОД 1990-2010 РОКІВ**

Сапегін Максим Леонідович

аспірант,

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин

e-mail: maksymsapehin@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-9261-1437>

***Анотація.** У своєму тенезі Україна пережила значну кількість трансформацій та кризових періодів. Одним з найбільш насичених на історичні події та формотворчі процеси є період 1990-2010 років. Саме в цей період в Україні відбулися фундаментальні культурні та історичні трансформації, детерміновані здобуттям незалежності та виходом на інноваційно-демократичний аттрактор розвитку. У цілому, досліджуваний період характеризується відновленням національної ідентичності, державотворенням, реформами в гуманітарній сфері, переосмисленням минулого, орієнтацією на демократичну та культурну традицію. Відмічається тенденція до відновлення українських традицій, фольклору, релігійного життя, мови та літератури. Посилення ролі громадянського суспільства у формуванні його ціннісних орієнтацій, сприяло розвитку культурного та політичного плюралізму. У культурному дискурсі досліджуваного періоду відмічається збільшення уваги до питання свободи слова, розвитку національного телебачення та мистецтва в цілому. Водночас були присутні прояви соціальної інерції – збереження радянських стереотипів, вплив проросійського інформаційного простору, розквіт криміналітету, гетерохронний характер розвитку окремих регіонів держави. Пострадянські квазіеліти міцно хапалися за можливість знову повернутися до влади, але історично цьому не судилося статися. Важливою культурною подією, свідченням національної зрілості стала «Помаранчева революція», що активізувала та об'єднала народні маси навколо демократичних цінностей. Це яскравий індикатор небажання Українського народу повернутися до радянського минулого. Таким чином, 1990-2010 роки є періодом формування нової якості культурного буття України, в основі якого синтез модернізаційних процесів та відновлення національних традицій. Саме культурні трансформації даного періоду стали базисом «Революції Гідності» та героїчного протистояння російській агресії з 2014 року по сьогоднішній день.*

***Ключові слова:** історико-культурна трансформація України, традиції, державотворення, політика, суспільство, демократія, культура, політична реформа, мова, культурний плюралізм.*

Постановка проблеми. Період 1990-2010 років для України став етапом фундаментальних соціально-політичних трансформацій. Він характеризується не лише метаморфозами державних інституцій, але й якісними змінами у культурній сфері. У складному та багатогранному процесі переходу від радянської тоталітарної системи до демократичної моделі розвитку в Україні необхідно було переосмислити державотворчі процеси, історію та ідентичність, національну культуру. Для формування нової демократичної системи цінностей виникла потреба відновлення культурної спадщини, елементи якої пережили тяжкі періоди радянських репресій.

Ці процеси відбувалися в складних соціально-політичних умовах, де відчувався вплив пострадянської ментальності та потужний інформаційний тиск з боку росії. Не зважаючи на негативний ореол, що утворився навколо молодої Української держави, почався вихід на інноваційно-демократичний атрактор, що забезпечувалося культурними та правовими трансформаціями, відновленням національної ідентичності.

У даному контексті актуальним є дослідження історико-культурних трансформацій як одного з фундаментальних чинників демократизації українського суспільства. Для цього необхідно проаналізувати інновації у мовній, освітній, мистецькій і медійній сферах, а також виявити тенденції їх розвитку та впливу на державотворчі та суспільні процеси.

Мета статті: розглянути історико-культурні трансформації України у період 1990-2010 років щодо формування демократичних державотворчих процесів та національної ідентичності.

Аналіз останніх публікацій. У сучасному науковому дискурсі відмічається значна зацікавленість процесом демократизації України та культурними трансформаціями, що супроводжують даний процес. Такий аналіз знаходить відображення у дослідженнях Копієвської О. «Трансформаційні процеси в культурі сучасної України» [Копієвська, 2014], Безклубенко С. «Українська культура: погляд крізь віки» в яких розглянуто атрибути та значення історичних етапів Української культури, їх вплив на становлення демократії [Безклубенко, 2006]. Коцур Л. фокусує увагу на трансформаціях у культурному середовищі перших тридцяти років незалежності, виділяє ключові трансформації, перспективи та виклики [Коцур, 2023].

Аспекти модернізації гуманітарної сфери, у контексті культурних трансформацій знаходять своє відображення у працях Бойка А. який акцентує увагу на філософських засадах реформ. Питання культурної трансформації освіти відображені в працях Кременя В. особливо аспекти інтеграції вищої освіти у європейський освітній простір, через Болонський процес.

Дослідження Бульбенюка С., Мішин С., Іскакової Г., Головка І. та Степика М. присвячені аналізу демократичних метаморфозів, які вплинули на культурну динаміку досліджуваного періоду. Автори розкривають каузальність між демократизацією політичного життя, розвитком громадянського суспільства та зміною культурних орієнтирів. Важливим аспектом цього процесу є захист прав людини, культурного плюралізму, незалежних ЗМІ та свободи слова як базису демократичної культури [Бульбенюк, 2004; Мішин, 2021; Іскакова, 2005; Степико 2011].

Питання політичної культури й історичної пам'яті, як ключових складових культурної трансформації, висвітлено у працях Бондаря В., Царенка О. [Бондар, 2013; Царенко, 2013]. Дослідник Гриценко О. розглядає структуру сучасного культурного простору та процес формування національної культури в умовах незалежності [Гриценко, 2019].

Таким чином, у науковому дискурсі нагромаджено значний теоретичний матеріал щодо культурної трансформації в Україні. Проте, на сьогодні існує потреба, осмислення історико-культурних змін в межах періоду 1990-2010 років як підґрунтя розвитку України у напрямку інноваційно-демократичного атрактору та

національного спротиву агресії.

Виклад основного матеріалу.

Мовна політика та освіта. Українська культура виступає не лише відображенням історії, а й інструментом модернізації та самоусвідомлення суспільства. Культурний спадок і його інтерпретація впливають на уявлення про свободу, гідність, права людини та громадську участь, що є основою демократії. Культурний спадок дає змогу реконструювати уявлення про правові традиції, соціальні відносини та ціннісні орієнтири українського народу, які мають тяглість до сучасної правової системи.

Після здобуття Україною незалежності, українська мова набула статусу державної, це стало якісним кроком на шляху до утвердження національної ідентичності. Процес переходу на державну українську мову, був поступовим та розширював її функції. Так, окрім комунікативної, вона почала виконувати світоглядну та об'єднавчу функції, виступаючи символом державності, культурної спадкоємності. Дослідники Перегуда Є., Малкевич А., Семко В., Ксеніч А. пропонують поліваріантний аналіз мовної політики в Україні у пострадянський період. Автори ставлять у центр уваги дилему між захистом державної мови та свободою мовного вибору, інтерпретуючи ці процеси через призму демократії, прав людини та ідентичності [Перегуда, 2017 с. 48-63].

Дослідження Мацько Л. розкриває процеси модернізації української мови у пострадянський період як відображення національного культурного самоствердження. Розглянувши мовну політику, лексичні зміни, соціолінгвістичні чинники можемо відмітити, що українська мова поступово утверджується в таких важливих сферах соціального буття, як:

- Державне управління та діловодство. Перехід управлінської вербальної та невербальної комунікації на державну мову;
- Освітній процес. Процес реалізації навчального змісту відбувається державною мовою, що особливо важливо для формування національної самоідентичності молодого покоління;
- Медіа та видавнича справа – інформаційне середовище, важливий важіль формування суспільної думки, стає україномовним;
- Культура і мистецтво, переходять на державну мову, сприяючи формуванню національного культурного середовища.

Дані зміни свідчать про системні метаморфози в мовній політиці, що забезпечують подолання наслідків багаторічної русифікації [Мацько, 2017 с. 98-105].

Особливе, важливе місце для реалізації процесу демократизації, відіграє система освіти, оскільки саме освіта забезпечує соціалізацію та окультурення підростаючого покоління. Так, у дослідженнях Бойка А., Серебрянської І. Освіті відводиться роль ключового чинника у формуванні демократичних цінностей та громадянської свідомості молоді в Україні. Авторка підкреслює, що освітня система повинна забезпечувати розвиток критичного мислення, толерантності та активної громадянської позиції, що є базою для культурної та правової консолідації демократичного суспільства [Бойко, 2009; Серебрянська, 2018].

Основним вектором реформування системи освіти у контексті досліджуваного періоду є її переорієнтація з радянських уніфікованих програм на національно зорієнтовану. Діні зміни реалізувалися в наступних напрямках:

- Перегляд навчальних програм з історії, літератури, громадянської освіти;
- Введення спеціальних курсів українознавства, історії української культури, традицій;
- Акцент на вивченні історії України, її культурних і політичних трансформацій.

Важливою інновацією стало запровадження україномовного освітнього середовища. Поступово збільшується кількість закладів освіти викладання в яких відбувається українською мовою, що у свою чергу сприяло:

- По-перше, становленню та фіксації мовних навичок у молоді;
- По-друге, формуванню внутрішньої мовної ідентифікації;
- По-третє, формування українськомовної інтелігенції та освітньої-наукової спільноти.

Відбувається поступова зміна ролі школи та вчителя у процесі формування державної ідентичності. Заклади освіти стають простором не тільки передачі знань, але й забезпечують формування громадських та культурних цінностей. Учителі та викладачі стають носіями національної пам'яті, демократичних традицій та ідеалів. Разом з тим, відбувається активне створення україномовного культурно-освітнього контенту. Стимулюється розвиток та видання україномовних підручників, наукових праць, методичних матеріалів та художньої літератури. Це забезпечує формуванню цілісного культурно-освітнього середовища, яке орієнтоване на національні цінності. У досліджуваному періоді освіта відіграє роль одного з локомотивів демократизації. Вивчення державної мови, культури та історії сприяє формуванню у здобувачів освіти:

- Активної демократичної позиції;
- Почуття приналежності до українського народу;
- Критичне мислення;
- Формування історичної відповідальності.

Формування нових світоглядних демократичних конструкцій вимагає компенсування соціальної інерції радянського минулого [Шелюк, 2015 с. 148-157]. Таким чином, активні зміни у мовній політиці та освіті стали основою довгострокових якісних демократичних метаморфозів в суспільстві. У період 1991-2000 років закладений фундамент переформатування освіти у напрямку демократизації. Протягом 2000-2010 років спостерігаються процеси, що забезпечують поступову інтеграцію української освіти до європейського освітнього простору.

Зміни в культурному житті. Після здобуття незалежності в Україні розпочала складний процес критичного переосмислення радянської історичної системи, в межах якої історія України була частиною радянської картини історичного минулого. Прискоренню цього процесу сприяло відкриття архівів радянської влади та спецслужб, що надало змогу широкому загалу ознайомитися з об'єктивними історичними фактами, а саме:

- Розкрити злочини тоталітарного режиму, ці злочини носили різний характер, від політичних репресій до геноциду цілих народів;
- Дослідити та надати об'єктивну оцінку подіям Голодомору, репресіям, депортації;

-
- Реабілітувати та повернути з небуття імена репресованих українських діячів науки, культури, політики та простих людей.

Архівна інформація стала основою, для формування об'єктивної історичної картини подій, а найголовніше визначити місце та історичну роль українського народу в глобальному історичному процесі.

Формування нової історичної картини подій забезпечувало процес дерадянзації. Дерадянзація – це системний процес позбавлення суспільства, державних інститутів, культурних атрибутів та національної пам'яті від радянських ідеологічних, символічних, політичних та адміністративних практик. Процес дерадянзації на території незалежної України проявився у:

- Демонтажі пам'ятників діячам радянського режиму. Особливо, що стосується політичним та культурним квазіелітам;
- Ліквідації радянської символіки в публічному просторі та культурному дискурсі;
- Зміні назв населених пунктів, вулиць, закладів, що носили імена деяких героїв та представників тоталітарної системи.

Дані дії мали не лише політичний, а й глибокий культурний та психологічний зміст, спрямований на формування нових національних ціннісних орієнтирів демократичного суспільства [Головко, 2013 с. 281-291]. Важко дати об'єктивну оцінку даному процесу, оскільки український народ зробив значний вклад у розвиток СРСР та відіграв важливе значення у Другій світовій війні. Не можна просто сказати, що історичні події були помилковими, а люди які принесли себе в жертву певним історичним подіям помилялися. Ця проблема потребує окремого історичного аналізу і є актуальним полем для досліджень.

Таким чином, в 90-ти роки 20 століття відбуваються поступові зміни починає формуватися український культурний та історичний дискурс, центром якого стає – національно-визвольний рух, його історична спадщина, боротьба за незалежність, значення українських культурних та духовних лідерів. Зростає увага до української державотворчої традиції, що сприяє укоріненню національної самосвідомості.

Все більшого значення набуває роль інститутів пам'яті у формуванні історичної свідомості та самоідентифікації українського суспільства, наприклад:

- Музеї, все частіше представляють експозиції національного характеру, відбувається відкриття нових музейних комплексів присвячених національній тематиці;
- Меморіальні комплекси, що відображають об'єктивні історичні події минулого;
- Наукові установи, відбувається переорієнтування їх діяльності. Перехід на державну мову та освітні програми;
- Громадські ініціативи.

Це формує комунікативний простір історії, сприяє її публічному обговоренню та осмисленню як частини сучасної політичної культури. Відмітимо, що «політика пам'яті» не є однозначною: у культурному дискурсі зберігаються різні підходи до тлумачення історичних подій та постатей. Саме наявність дискусії свідчить про демократичність історичного аналізу, відхід від монополії на «єдино вірне» трактування історії [Коцур, 2023 с. 26-33].

Усвідомлення наслідків тоталітарного минулого сприяє формуванню в суспільстві відповідних принципів, а саме:

- Повага до прав людини. Цінності людського життя та її прав поступово заповнюють культурний та політичний дискурс;
- Критичне ставлення до авторитарних практик;
- Формування вектору розвитку до реалізації демократичних цінностей;
- Орієнтація на громадянську відповідальність.

Ще одним важливим аспектом демократизації та відновлення національної самосвідомості стає відродження автентичних елементів української культури: народних традицій, звичаїв, фольклору, обрядовості, національного мистецтва, класичної та модерної української літератури. Це забезпечило не лише культурне відродження, а й формування глибокого зв'язку сучасного покоління з історичним минулим. Відмітимо, що демократичні цінності щільно вплетені у полотно української культури [Точинський, 2020 с. 73-78].

У культурному дискурсі поступово змінюється уявлення про «центральної» та «периферійні» фігури. На перший план виходять українські митці, філософи, діячі науки та культури, які раніше замовчувалися або маргіналізувалися. Відбувається переоцінка ролі національної творчості у світовому культурному процесі. У процесі демократичних метаморфозів з часом утверджуються нові державні символи, багато з яких мають давнє історичне коріння та уособлюють:

- Державність і суверенітет України;
- Боротьбу за свободу;
- Європейський цивілізаційний вибір;
- Гідність та незламність українського народу.

Нові образи закріплюються через пам'ятники, меморіальні ініціативи, мистецькі акції, сучасну музику, літературу та кінематограф. Українське мистецтво все більше виконує функцію активного учасника процесу демократизації. Митці та діячі культури осмислюють теми національної пам'яті, свободи, ідентичності, екстраполюючи культурні моделі, створюючи творчу демократичну модель світосприйняття. Поступово, українська культура виходить на міжнародний та світовий рівні, представляючи собою дискретну гетерогенну систему, самотню частину європейської та світової культури. На початку XXI століття міжнародна співпраця стає все більш активною, зростає міжнародна увага до української тематики.

Висновки. Таким чином, розглянувши проблему історико-культурних трансформацій в Україні 1990-2010 років можемо зробити низку висновків.

Важливими, базовими аспектами на шляху до демократичних трансформацій у культурному аспекті є повернення українській мові статусу державної мови. Цей важливий крок, що забезпечив відновлення історичної справедливості та повернення до історичних та культурних джерел.

Зміна вектору розвитку освіти, та відмова від радянських уніфікованих систем заклали фундамент довгострокових якісних змін у суспільстві. У період 1991-2000 років закладений фундамент переформатування освіти у напрямку демократизації. Протягом 2000-2010 років спостерігаються процеси, що

забезпечують поступову інтеграцію української освіти до європейського та світового освітнього простору.

У досліджуваному періоді відмічаються поступові але цілеспрямовані зміни в культурному дискурсі. Митці та діячі культури осмислюють теми національної пам'яті, свободи, ідентичності, екстраполюючи культурні моделі, створюючи творчу демократичну модель сприйняття соціальних процесів. Незважаючи на явища соціальної інерції, потужні культурні віяння пострадянської культури у період 1990–2010 років відмічається активний розвиток демократичних цінностей в українському суспільстві. Дана проблема потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Список використаних джерел та літератури

- Безклубенко, С. Д., 2006. *Українська культура: погляд крізь віки: історико-теоретичні нариси*. Карпати.
- Бойко, А. І., 2009. *Філософія модернізації освіти в системі ринкових трансформацій: світоглядно-філософський аналіз*. Знання України.
- Бондар, В., 2013. Державна політика історичної пам'яті в Україні 1990–2000-х рр.: основні тенденції. *Історіографічні дослідження в Україні*, 23, 377–400.
- Бульбенюк, С., 2008. Проблеми демократизації України: теоретичний і прикладний аспекти. *Політичний менеджмент*, 3, 9.
- Головка, І. В., 2013. Особливості демократичних перетворень у посткомуністичних суспільствах. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*, 2(16), 281–291.
- Гриценко, О., 2019. *Культурний простір і національна культура: теоретичне осмислення та практичне формування*. Інститут культурології НАМ України.
- Іскакова, Г., 2005. Особливості посткомуністичної трансформації і проблема прав та свобод людини. *Політичний менеджмент*, 2, 138–144.
- Копієвська, О. Р., 2014. *Трансформаційні процеси в культурі сучасної України*. НАКККіМ.
- Коцур, Л., 2023. Трансформації в культурному просторі незалежної України: уроки перших трьох десятиліть. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 62(1), 26–33.
- Мацько, Л. І., 2017. Ознаки комунікативної стійкості і позитивних змін у розвитку сучасної української мови. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки*, 7, 98–105.
- Мішин, С. І., 2021. Демократичні зміни: критерії та фактори. *Політичне життя*, 3, 25–30.
- Переґуда, С., Малкевич, А., Семко, В., & Ксеніч, А., 2017. *Мовна політика в Україні: між символічним насильям та вільним мовним вибором*. Бескиди.
- Серебрянська, І. М., 2018. *Освіта в Україні: спостереження крізь призму мовної картини світу*.
- Степико, М., 2011. *Українська ідентичність: феномен і засади формування*. НІСД.
- Точицький, М., 2020. Демократизація політичної свідомості і культури. *Політикус*, 6, 73–78.
- Царенко, О. О., 2013. Політична культура як чинник впливу на політичну поведінку громадян. *Панорама політологічних студій*, 10, 176–182.
- Шелюк, Л. М., 2015. Освіта в системі формування демократичних орієнтацій молоді. *Мультиверсум. Філософський альманах*, 1–2, 148–157.

References

- Bezklubenko, S. D., 2006. *Ukrainska kultura: pohliad kriz viky: istoryko-teoretychni narysy* [Ukrainian culture: A view through the ages: Historical and theoretical essays]. Karpaty. [in Ukrainian].
- Boiko, A. I., 2009. *Filosofiiia modernizatsii osvity v systemi rynkovykh transformatsii: svitohliadno-filosofskyi analiz* [Philosophy of education modernization in the system of market transformations: A worldview and philosophical analysis]. Znannia Ukrainy. [in Ukrainian].
- Bondar, V., 2013. *Derzhavna polityka istorychnoi pamiati v Ukraini 1990–2000-kh rr.: osnovni tendentsii* [State policy of historical memory in Ukraine in the 1990s–2000s: Main trends]. *Istoriografichni doslidzhennia v Ukraini*, 23, 377–400. [in Ukrainian].

Bulbeniuk, S., 2008. Problemy demokratyzatsii Ukrainy: teoretychnyi i prykladnyi aspekty [Problems of democratization of Ukraine: Theoretical and applied aspects]. *Politychnyi menedzhment*, 3, 9. [in Ukrainian].

Holovko, I. V., 2013. Osoblyvosti demokratychnykh peretvoren u postkomunistychnykh suspilstvakh [Peculiarities of democratic transformations in post-communist societies]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho"*, 2(16), 281–291. [in Ukrainian].

Hrytsenko, O., 2019. Kulturnyi prostir i natsionalna kultura: teoretychne osmyslennia ta praktychne formuvannia [Cultural space and national culture: Theoretical comprehension and practical formation]. Instytut kulturolohii NAM Ukrainy. [in Ukrainian].

Iskakova, H., 2005. Osoblyvosti postkomunistychnoi transformatsii i problema prav ta svobod liudyny [Peculiarities of post-communist transformation and the problem of human rights and freedoms]. *Politychnyi menedzhment*, 2, 138–144. [in Ukrainian].

Kopiiivska, O. R., 2014. Transformatsiini protsesy v kulturi suchasnoi Ukrainy [Transformational processes in the culture of modern Ukraine]. NAKKKiM. [in Ukrainian].

Kotsur, L., 2023. Transformatsii v kulturnomu prostori nezaleznoi Ukrainy: uroky pershykh trokh desiatytilit [Transformations in the cultural space of independent Ukraine: Lessons of the first three decades]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 62(1), 26–33. [in Ukrainian].

Matsko, L. I., 2017. Oznaky komunikatyvnoi stiikosti i pozytyvnykh zmin u rozvytku suchasnoi ukrainskoi movy [Signs of communicative stability and positive changes in the development of the modern Ukrainian language]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 8. Filolohichni nauky*, 7, 98–105. [in Ukrainian].

Mishyn, S. I., 2021. Demokratychni zminy: kryterii ta faktory [Democratic changes: Criteria and factors]. *Politychne zhyttia*, 3, 25–30. [in Ukrainian].

Perehuda, Ye., Malkevych, A., Semko, V., & Ksenykh, A., 2017. Movna polityka v Ukraini: mizh symbolichnym nasylliam ta vilnym movnym vyborom [Language policy in Ukraine: Between symbolic violence and free language choice]. *Beskydy*. [in Ukrainian].

Serebrianska, I. M., 2018. Osvita v Ukraini: sposterezhennia kriz pryzmu movnoi kartyny svitu [Education in Ukraine: Observations through the prism of the linguistic worldview]. [in Ukrainian].

Sheliuk, L. M., 2015. Osvita v systemi formuvannia demokratychnykh orientatsii molodi [Education in the system of forming democratic orientations of youth]. *Multyversum. Filosofskyi almanakh*, 1–2, 148–157. [in Ukrainian].

Stepyko, M., 2011. Ukrainska identychnist: fenomen i zasady formuvannia [Ukrainian identity: Phenomenon and foundations of formation]. NISD. [in Ukrainian].

Tochytskyi, M., 2020. Demokratyzatsiia politychnoi svidomosti i kultury [Democratization of political consciousness and culture]. *Politykus*, 6, 73–78. [in Ukrainian].

Tsarenko, O. O., 2013. Politychna kultura yak chynnyk vplyvu na politychnu povedinku hromadian [Political culture as a factor influencing citizens' political behavior]. *Panorama politolohichnykh studii*, 10, 176–182. [in Ukrainian].

HISTORICAL AND CULTURAL TRANSFORMATIONS IN UKRAINE: THE PERIOD OF 1990-2010

Maksym Sapelin

Postgraduate Student,

Nizhyn State University named after Mykola Gogol, Nizhyn

Abstract. *In its genesis, Ukraine has undergone a significant number of transformations and periods of crisis. One of the most eventful in terms of historical processes and formative developments is the period from 1990 to 2010. It was during this time that Ukraine experienced fundamental cultural and historical transformations, determined by the attainment of independence and the transition toward an innovative and democratic developmental attractor. Overall, this period is characterized by the restoration of national identity, reforms in the humanitarian sphere, a rethinking of the past, and an orientation toward European democratic and cultural traditions. There is a clear tendency toward the revival of Ukrainian traditions, folklore, religious life, language, and literature. The strengthening role of civil society in shaping society's value orientations contributed to the development of cultural and political pluralism. In the cultural discourse of the period, increased attention to freedom of speech, the development of national television, and the arts as a whole is evident. At the same time, manifestations of social inertia were present – the*

---

preservation of Soviet stereotypes, the influence of the pro-Russian information space, the rise of criminality, and the heterochronous development of certain regions of the state. Post-Soviet quasi-elites held tightly to the opportunity to return to power, but historically, this was not destined to happen. An important cultural event and a sign of national maturity was the Orange Revolution, which mobilized and united the masses around democratic values. This became a vivid indicator of the Ukrainian people's unwillingness to return to the Soviet past. Thus, the years 1990-2010 represent a period in which a new quality of Ukraine's cultural existence was formed, based on a synthesis of modernization processes and the restoration of national traditions. The cultural transformations of this period became the foundation of the Revolution of Dignity and the heroic resistance to Russian aggression from 2014 to the present day.

Key words: *historical and cultural transformation of Ukraine, traditions, state formation, politics, society, democracy, culture, political reform, language, cultural pluralism.*